แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

THE GUIDELINES FOR DEVELOPMENT OF THE PARTICIPATIVE LEADERSHIP BASED ON FOUR GHARAVASA-DHAMMAS OF THE SCHOOL ADMINISTRATORS IN SAMAKKHITHAM SCHOOL GROUP UNDER THE OFFICE OF PHRA NAKHON SRI AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 2

[1]ปรางชมพู บุญชม Prangchompoo Boonchom [2]สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย Suddhipong Srivichai
[3]พระมหาญาณวัฒน์ ธิตวฑฺโน PhramahaYannawat Thitavaddhano
[1] [2] [3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author E-mail: maimaiboonchom@gmail.com

Article Received: February 13, 2024, Revised: August 19, 2024, Accepted: August 23, 2024.

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม 2) เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี คือ 1) การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามประชากรในการวิจัยที่เป็นผู้บริหารและครูโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม จำนวน 113 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ 2) การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 5 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรมในภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และมีรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 เป็นการบูรณาการภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ การร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงาน การร่วมวางแผนบริหาร การร่วมพัฒนาสถานศึกษา การร่วมกำกับติดตามและประเมินผล กับหลักฆราวาสธรรม 4 คือ (1) สัจจะคือความจริง (2) ทมะคือการฝึกฝน (3) ขันติคือความอดทน (4) จาคะคือความเสียสละ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา และ 3) แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ประกอบด้วย (1) การพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมด้านการร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงาน คือ ผู้บริหารเปิดใจรับฟังความคิดเห็นอย่างจริงใจ ฝึกทักษะแก้ปัญหา กำหนดแผนงานด้วยความเสียสละ (2) การพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมด้านการร่วมวางแผนบริหาร คือ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีมีความซื่อสัตย์สุจริต จัดระบบการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ (3) การพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมด้านการร่วมพัฒนาสถานศึกษา คือ ผู้บริหารเปิดใจรับฟังความคิดเห็น ฝึกฝนทักษะคำถาม พัฒนาสถานศึกษาด้วยความเสียสละ (4) การพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมด้านการร่วมกำกับติดตามและประเมินผล คือ ผู้บริหารติดตามประเมินผลการพัฒนาบุคลากร กำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน อดทนความยากลำบากในการรวบรวมข้อมูล เสียสละความสุขส่วนตัว

คำสำคัญ: การพัฒนา, ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม, หลักฆราวาสธรรม 4, ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

This research aimed 1) to study the participatory leadership of school administrators in the Samakkhitham group, 2) to study the method of developing participatory leadership according to the 4 lay virtues, and 3) to propose a guideline for developing participatory leadership according to the 4 lay virtues. The research was conducted using a mixed-method method: 1) quantitative research using a questionnaire survey of the population consisting of 113 school administrators and teachers in the Samakkhitham group, data were analyzed using basic statistics including frequency, percentage, mean, and standard deviation, and 2) qualitative research by interviewing 5 key informants, data were analyzed using content analysis. The research results showed that 1) the overall level of participatory leadership of school administrators in the Samakkhitham group was at the highest level of practice and was at the highest level in all 4 aspects. 2) The method of developing participatory leadership according to the 4 lay virtues was an integration of 4 aspects of participatory leadership, namely, joint analysis of work methods, joint management planning, joint development of the educational institution, and joint supervision, monitoring and evaluation with the four lay principles, namely (1) Sacca: truth, (2) Dama: practice, (3) Khanti: perseverance, (4) Cāga: sacrifice as a guideline for educational institution administrators to apply in their administration of educational institutions, and 3) the guideline for developing leadership with participation according to the four lay principles, consisting of (1) developing leadership with participation in analyzing work methods, namely, administrators were open to listening to opinions sincerely, practicing problem-solving skills, and setting plans with sacrifice, (2) developing leadership with participation in planning administration, namely, administrators were good role models with honesty and integrity, and organizing learning systems effectively, (3) developing leadership with participation in developing educational institutions, namely, administrators were open to listening to opinions, practicing questioning skills, and developing educational institutions with sacrifice, (4) developing leadership with participation in supervision, monitoring, and evaluation, namely, administrators monitor and evaluate personnel development, set clear indicators, endure the difficulties of data collection, and sacrifice personal happiness.

Keywords: Development, Participative Leadership, Four Ghar ā v ā sa-Dhamma, School Administrators

บทนำ

การบริหารองค์การทั้งภาครัฐและเอกชนในปัจจุบันซึ่งอยู่ในท่ามกลางกระแสแห่งการ แข่งขันที่รุนแรง องค์การที่เข้มแข็งและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งภายในและ ภายนอกองค์การเท่านั้นที่สามารถก้าวเข้าสู่องค์กรชั้นนำและสามารถสร้างผลผลิตหรือให้บริการของ องค์การแก่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นที่ยอมรับได้อย่างแท้จริง สภาพการณ์ดังกล่าวไม่เว้น แม้กระทั่งองค์การทางการศึกษาที่มีจุดหมายเน้นการให้บริการศึกษาที่มีคุณภาพแก่ผู้รับบริการ หากสามารถให้บริการการศึกษาเป็นที่ยอมรับและมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของสังคมแล้ว ย่อมยืนอยู่ในฐานะองค์การทางการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง การที่จะดำเนินการให้เป็นไปตาม แนวดังกล่าว ในหน่วยงานทางการศึกษาบุคคลที่มีความสำคัญยิ่ง ก็คือ ผู้นำในหน่วยงานนั่นเอง ดังนั้น การที่ผู้นำมีความรู้ความเข้าใจและทักษะของความเป็นผู้นำนั่นจึงมีความจำเป็นหรือเป็นเครื่อง ชี้ให้เห็นว่าองค์กรนั่นจะประสบความสำเร็จ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 53 “ให้มีองค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษา มีฐานะ เป็นองค์กรอิสระภายใต้การบริการของสภาวิชาชีพในการกำกับของกระทรวง มีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษาและบุคลากรทางการศึกษาทั้งของรัฐ และเอกชน ต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูตามกฎหมายที่กำหนด” ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ ผู้บริหารจึงเปรียบเสมือนกลไกหรือเครื่องมือในการรับรองความเป็นผู้บริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพ (กัลยานี บัณฑิชาติ, 2557) ภาวะผู้นำ นับเป็นเรื่องสำคัญของทุกองค์การ โดยทั่วไปมักมีความเชื่อและคาดหวังว่าผู้ที่ ที่เป็นผู้นำจะต้องมีศักยภาพเพียงพอที่จะทำให้องค์การมีประสิทธิผล ไม่ว่าจะเป็นระบบสังคมใน รูปแบบใดก็ตามต่างต้องการผู้ที่มีภาวะผู้นำเพื่อทำให้องค์การนั้นก้าวหน้าตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

กล่าวได้ว่า ผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของงานและองค์การ ปัจจุบันมีความเชื่อว่าผู้นำไม่ได้เป็นมาโดยกำเนิด แต่การเป็นผู้นำสามารถสร้างขึ้นได้โดยมาจากการที่ผู้นั้นใช้ความพยายามและการทำงานหนัก การเป็นผู้นำจึงเป็นเรื่องที่เรียนรู้ได้ ภาวะผู้นำเป็นคำที่มีผู้ให้นิยามมากมาย แต่ที่คนส่วนใหญ่เข้าใจตรงกันก็คือ เป็นกระบวนการอิทธิพลทางสังคมที่บุคคลหนึ่งตั้งใจใช้อิทธิพลต่อผู้อื่นเพื่อให้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ตามที่กำหนด รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์การ ภาวะผู้นำจึงเป็นกระบวนการอิทธิผลที่ช่วยให้กลุ่มสามารถบรรลุเป้าหมายซึ่งประกอบได้ด้วยหลายองค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความไว้วางใจและเชื่อมั่นในภาวะผู้นำเพื่อเป็นตัวบ่งชี้ความน่าเชื่อถือได้มากที่สุดในความพอใจของพนักงานในองค์การ (ชาลิกา ฮีมีนกูล, 2562)

ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่ทำให้การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนประสบผลสำเร็จ โดยเฉพาะการส่งเสริมให้มีการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งผู้บริหารใช้การจูงใจให้บุคคลผู้ปฏิบัติงาน หรือบุคคลผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีโอกาสมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติงาน ร่วมรับผิดชอบ เพื่อพัฒนางานที่ปฏิบัติให้มีคุณภาพสูงสุด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีส่วน เกี่ยวข้องในการปฏิบัติงานไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมในลักษณะของการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการประเมินผลให้ทุกฝ่ายได้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกัน อันจะ นำไปสู่เป้าหมายขององค์การ (นิเวศน์ วงศ์สุวรรณและคณะ, 2560)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ได้ร่วมกับคณะทำงานซึ่งประกอบด้วย ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้อำนวยการกลุ่มทุกกลุ่ม ศึกษานิเทศก์ นักวิเคราะห์นโยบายและแผน ตัวแทนผู้บริหารโรงเรียนในสังกัด ตัวแทนครูและบุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ร่วมระดมความคิดจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี

งบประมาณ พ.ศ. 2565 ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 (2565) ให้สอดคล้องกับนโยบายทุกระดับให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการทำงานทุกขั้นตอน การพัฒนาทั้งในการแก้ไขปัญหาและป้องกัน ปัญหาโดยเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม ร่วมกำหนดนโยบาย ร่วมวางแผน ตัดสินใจและปฏิบัติตามแผน ร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ร่วมติดตามประเมินผลและรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ และได้มีการสะท้อนความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้องโดยสอบถามความพึงพอใจในการให้บริการ พบว่า ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะควรมีการปรับปรุงข้อมูลบุคลากรซึ่งแสดงให้เห็นว่าระดับสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้มีการทำงานแบบ มีส่วนร่วม แต่ยังไม่ครอบคลุม ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานระดับเขตพื้นที่การศึกษา ในส่วนของโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 พบว่า บางสถานศึกษาประสบกับปัญหาต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ ที่ผู้บริหารขาดภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม จึงส่งผลกระทบต่อการบริหารงานทั้ง 4 ฝ่ายของสถานศึกษา คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ ไม่ ประสบผลสำเร็จ เช่น นักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้เพิ่มขึ้น ไม่เป็นไปตามแผนที่สถานศึกษาวางไว้ เพราะสถานศึกษาที่ผู้นำขาดภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ผู้บริหาร จะขอความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาน้อย หรือไม่ให้ร่วมตัดสินใจในการปฏิบัติงาน จนทำให้ไม่ สามารถรู้ปัญหาของการเรียนการสอนที่แท้จริง จึงทำให้ส่งผลกระทบต่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนในด้าน ต่างๆ 2) ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้ใต้บังคับบัญชาขาดความเชื่อมั่นในตัวผู้บริหาร ตัวบุคคลไม่ได้ ทำงานด้วยใจ แต่ทำเพราะต้องปฏิบัติไปตามหน้าที่ เนื่องจากผู้บริหารขาดภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม สั่งการผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติตามคำสั่งเพียงอย่างเดียว จนทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกว่าตนเองไม่มี บทบาทหรือได้แสดงความคิดเห็นในงานต่างๆ จนอาจทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาขาดขวัญและกำลังใจที่จะ ปฏิบัติงานให้ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ 3) ด้านการบริหารงบประมาณ จะทำให้ขาดความโปร่งใสในการ บริหารงานด้านการเงิน ถ้าผู้บริหารขาดภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมไม่ให้บุคลากรมีส่วนร่วมในทุก ขั้นตอนในการเบิก–จ่าย งบประมาณ และ 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ในการขาดภาวะผู้นำแบบมี ส่วนร่วม ทำให้ขาดการมอบหมายงานที่ชัดเจน หรือการที่ผู้ใต้บังคับบัญชามีความเคยชินในการรอคำสั่งจากผู้บริหารเพียงอย่างเดียว ไม่ได้มีส่วนร่วมในการคิด การลงมือปฏิบัติ และการตัดสินใจ จน บางครั้งทำให้การปฏิบัติงานล่าช้า เพราะผู้ใต้บังคับบัญชาไม่กล้าตัดสินใจในงานนั้นๆ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้บริหารต้องพบปัญหามาก ถ้าต้องให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในทุกงาน ซึ่งสร้างความยุ่งยากใน การบริหารงาน ในภาวะปัจจุบัน ผู้บริหารควรมีแนวปฏิบัติตามหลักคุณธรรม เพราะคุณธรรมเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งจิตใจบุคคลให้ประพฤติในทางที่ถูกที่ควร และเป็นเครื่องมือช่วยเสริมให้บุคคลนั้นเป็นที่ยอมรับนับถือแก่ผู้ร่วมงาน ทำให้ผู้ร่วมงานเกิดขวัญและกำลังใจ รู้สึกมั่นคงในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะ ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพ

หลักธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า หลักธรรมที่ ผู้บริหารควรยึดเป็นหลักในการปฏิบัติงานที่ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพของผู้นำให้มีความรู้ ทักษะความสามารถทั้งจิตใจร่างกาย ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นผู้นำที่มีการคิดวิเคราะห์อย่าง “มีเหตุผล” รอบคอบ ทุกมิติอย่างสมดุลเพียบพร้อมทั้งด้านคุณธรรมและความรู้ การดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมให้มีความสุขควรต้องยึดหลักพุทธธรรมสำหรับการครองชีวิตของคฤหัสถ์ ที่เรียกว่า หลักฆราวาสธรรม 4 (ดูรายละเอียดใน ขุ.สุ.(ไทย) 25/311/361) ได้แก่ สัจจะ หมายถึง ความจริง ซื่อตรงจริงใจ ทมะ หมายถึง การฝึกฝน แก้ไขข้อบกพร่องปรับปรุงงานให้เจริญก้าวหน้า ขันติ หมายถึง ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความยันหมั่นเพียร จาคะ หมายถึง ความเสียสละ พร้อมรับฟังความทุกข์ ความเห็นความต้องการผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ ใจกว้าง

ด้วยเหตุผลและความสำคัญดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจ ที่จะดำเนินการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ไปพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม และการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ โดยมีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

1. ประเด็นที่ศึกษาคือ สภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
2. วิธีการศึกษา คือ 1) เอกสาร เกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 2) สร้างแบบสอบถามเกี่ยวสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
3. แหล่งข้อมูล คือ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามในโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม
4. เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถามเพื่อใช้ในการดำเนินการวิจัย
5. ประชากรในการวิจัย คือ ผู้บริหารและครูโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 จำนวน 113 คน
6. วิธีเก็บข้อมูล คือ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2
7. วิเคราะห์ข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเลี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

1. ประเด็นที่ศึกษา ศึกษาหลักการ แนวคิด และวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

2. วิธีการศึกษา คือ ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

3. แหล่งข้อมูล คือ การเก็บข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์

4. เครื่องมือที่ใช้ คือ การใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

5. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 รูป/คน ที่มีความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4

6. วิธีเก็บข้อมูล คือ การสัมภาษณ์ และสรุปข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์

7. วิเคราะห์ข้อมูล คือ วิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 เสนอแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

1. ประเด็นที่ศึกษา คือ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

2. วิธีการศึกษา คือ ข้อมูลจากการศึกษา ขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2

3. แหล่งข้อมูล คือ ข้อมูลจากการแจกแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์

4. เครื่องมือที่ใช้ คือ การแบบบันทึกข้อมูล

5. วิธีเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสาร

6. วิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 สรุปผลดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในภาพรวม

รายการ	สภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม			
	μ	σ	แปลผล	อันดับ
1. การร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงาน	4.62	0.32	มากที่สุด	4
2. การร่วมวางแผนบริหาร	4.65	0.29	มากที่สุด	2
3. การร่วมพัฒนาสถานศึกษา	4.68	0.31	มากที่สุด	1
4. การร่วมกำกับติดตามและประเมินผล	4.64	0.37	มากที่สุด	3
รวมเฉลี่ย	**4.62**	**0.32**	**มากที่สุด**	

จากตาราง 1 พบว่า สภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการร่วมพัฒนาสถานศึกษา ด้านการร่วมวางแผนบริหาร ด้านการร่วมกำกับติดตามและประเมินผล และด้านการร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงาน

2. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นวิธีการบูรณาการภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 4 ด้าน ได้แก่ 1) การร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงาน 2) การร่วมวางแผนบริหาร 3) การร่วมพัฒนาสถานศึกษา 4) การร่วมกำกับติดตามและประเมินผล กับหลักฆราวาสธรรม 4 คือ 1) สัจจะ คือ ความจริง 2) ทมะ คือ การฝึกฝน 3) ขันติ คือ ความอดทน 4) จาคะ คือ ความเสียสละ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

3.1 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ด้านการร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงานตามหลักฆราวาสธรรม 4 ผู้บริหารโรงเรียนเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมหาแนวทางในการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด โดยผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้อำนวยความสะดวก กระตุ้นให้บุคลากรในโรงเรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่และนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาพิจารณาอย่างรอบคอบ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงาน โดยยึดหลักฆราวาสธรรม 4 ดังนี้ 1) สัจจะ คือ ความจริง ผู้บริหารควรเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างจริงใจ วิเคราะห์คำพูด พูดจริงทำจริง เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างโปร่งใส 2) ทมะ คือ การฝึกฝน การพัฒนาการฝึกทักษะการวิเคราะห์และแก้ปัญหา ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างฝึกวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ อย่างเป็นระบบ 3) ขันติ คือ ความอดทน คุณธรรมที่สำคัญสำหรับผู้บริหารโรงเรียนผู้บริหารโรงเรียนควรอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่างๆในการร่วมคิด ร่วมวิเคราะห์ ร่วมหาแนวทางในการปรับปรุงวิธีการปฏิบัติงาน 4) จาคะ คือ ความเสียสละ ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดนโยบายและแผนงานด้านความเสียสละอย่างชัดเจน มีภาวะผู้นำที่มั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อสถานการณ์ต่างๆ เช่น ยึดมั่นในหลักการและเป้าหมายของโรงเรียน ตัดสินใจอย่างรอบคอบ โดยไม่หวั่นไหวต่อแรงกดดัน

3.2 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ด้านการร่วมวางแผนบริหารตามหลักฆราวาสธรรม 4 ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการวางแผนบริหาร โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย นโยบาย ยุทธศาสตร์ และแผนการดำเนินงานของโรงเรียน โดยยึดหลักฆราวาสธรรม 4 ดังนี้ 1) สัจจะ คือ ความจริง ผู้บริหารโรงเรียนควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรในโรงเรียน โดยแสดงออกถึงความสัตย์จริงในทุกด้าน เช่น พูดความจริงตรงไปตรงมา ไม่ปกปิดข้อมูล รักษาสัญญา เป็นต้น 2) ทมะ คือ การฝึกฝน ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนมีจิตวิญญาณแห่งการเรียนรู้และมุ่งมั่นพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เช่น กำหนดนโยบายส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนเข้ารับการฝึกอบรมและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง กำหนดแนวทางปฏิบัติในการส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแบ่งปัน

ประสบการณ์ กำหนดแนวทางปฏิบัติในการส่งเสริมให้บุคลากรในโรงเรียนมีความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม 3) ขันติ คือ ความอดทน ผู้บริหารโรงเรียนควรมีความเข้าใจและยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นที่แตกต่างไปจากตนเอง โดยเปิดโอกาสให้บุคลากรในโรงเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี และพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอย่างตั้งใจ 4) จาคะ คือ ความเสียสละ ผู้บริหารโรงเรียนอาจต้องเสียสละความสะดวกสบายส่วนตัวเพื่อเข้าร่วมประชุมหรือสัมมนา จัดประชุมบุคลากรเพื่อระดมความคิดเห็นในการวางแผนบริหาร

3.3 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ด้านการร่วมพัฒนาสถานศึกษา ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ผู้บริหารสถานศึกษาอาจจัดประชุมบุคลากรเพื่อระดมความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาสถานศึกษา โดยกำหนดประเด็นในการระดมความคิดเห็น เช่น เป้าหมายของสถานศึกษา สภาพปัจจุบันของสถานศึกษา โอกาสและอุปสรรคของสถานศึกษา โดยยึดหลักฆราวาสธรรม 4 ดังนี้ 1) สัจจะ คือ ความจริง ผู้บริหารสถานศึกษาควรรักษาสัญญาที่ให้กับบุคลากรในสถานศึกษา เช่น สัญญาว่าจะดำเนินการตามมติของที่ประชุม สัญญาว่าจะสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาตนเอง เป็นต้น เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาเกิดความไว้วางใจและศรัทธาในผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งจะนำไปสู่การร่วมพัฒนาสถานศึกษาอย่างเต็มความสามารถและเต็มใจ 2) ทมะ คือ การฝึกฝน ผู้บริหารโรงเรียนควรฝึกฝนทักษะการถามคำถามเชิงลึก ใช้คำถามปลายเปิด จัดประชุมบุคลากรเพื่อระดมความคิดเห็นในการกำหนดแนวทางการฝึกฝนการปฏิบัติงาน โดยกำหนดประเด็นในการระดมความคิดเห็น เช่น แนวทางการฝึกฝนทักษะที่จำเป็นในการทำงาน แนวทางการฝึกฝนความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เป็นต้น 3) ขันติ คือ ความอดทน ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในสถานศึกษาแสดงความคิดเห็นในทุกเรื่อง ไม่ปิดกั้น ไม่ต่อต้าน ไม่ตัดสินความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างเต็มความสามารถ 4) จาคะ คือ ความเสียสละ ผู้บริหารสถานศึกษาควรอุทิศกำลังกายให้กับการพัฒนาสถานศึกษา เช่น ลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกับบุคลากร ช่วยเหลือบุคลากร เป็นต้น เพื่อให้บุคลากรในสถานศึกษาเกิดความประทับใจและอยากมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา

3.4 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ด้านการร่วมกำกับติดตามและประเมินผล ตามหลักฆราวาสธรรม 4 จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถตรวจสอบความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ระบุปัญหาและอุปสรรค และหาแนวทางแก้ไขได้อย่างเหมาะสมโดยยึดหลักฆราวาสธรรม 4 ดังนี้ 1) สัจจะ คือ ความจริง ผู้บริหารโรงเรียนควรดำเนินการกำกับติดตามและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่องยึดมั่นในความสัตย์จริงในทุกด้าน โดยแสดงออกถึงความสัตย์จริงในทุกๆ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำกับติดตามและประเมินผล เช่น ความตรงไปตรงมา ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความตรงไปตรงมากับบุคลากรในสถานศึกษา ไม่ปิดบัง ไม่หลอกลวง ไม่เอาเปรียบ เป็นต้น 2) ทมะ คือ การฝึกฝน ผู้บริหารโรงเรียนควรพัฒนาบุคลากร จัดอบรมหรือสัมมนาเกี่ยวกับหลักการและวิธีการกำกับติดตามและประเมินผล ฝึกปฏิบัติและจัดตั้งเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการกำกับติดตามและประเมินผล 3) ขันติ คือ ความอดทน ผู้บริหารโรงเรียนควรอดทนต่อความยากลำบากในการรวบรวมข้อมูล อดทนในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมุ่งมั่นในการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบและรอบคอบและอดทนในการรอคอยผลลัพธ์ของการประเมินผล โดยไม่คาดหวังผลลัพธ์ที่รวดเร็วและทันใจ 4) จาคะ คือ ความเสียสละ ผู้บริหารโรงเรียนควรเสียสละความสุขส่วนตัว เสียสละเวลาและทรัพยากรเพื่อสนับสนุนให้บุคลากรในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการกำกับติดตามและประเมินผลจะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถขับเคลื่อนการกำกับติดตามและประเมินผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้พบผลการวิจัยสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ในภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด และมีรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 4 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการร่วมพัฒนาสถานศึกษา ด้านการร่วมวางแผนบริหาร ด้านการร่วมกำกับติดตามและประเมินผล และด้านการร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงาน ซึ่งผลการวิจัยบางประการมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษดา ผ่องพิทยา (2547) ที่ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบพฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนขั้นพื้นฐาน ได้แก่ องค์ประกอบด้านการบริหารแบบมุ่งสัมพันธ์ ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ด้านการทำงานเป็นทีมโดยเน้นความหลากหลาย ด้านการบริหารที่มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารที่มุ่งเน้นผลสำเร็จของงาน ด้านการบริหารแบบประชาธิปไตยและด้านการบริหารแบบกระจายอำนาจ และสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของประทีป บินชัย (2556) ที่ผลการวิจัยพบว่า ด้านบุคลิกภาพ ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความซื่อสัตย์ อดทนต่อความเครียด การควบคุมอารมณ์ได้ดี ความกระตือรือร้น ความตื่นตัว ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความสามารถในการปรับตัว เป็นคนเปิดเผยไม่เก็บตัวคุณลักษณะที่เกี่ยวกับงาน ได้แก่ความขยัน หมั่นเพียร ความรับผิดชอบ การไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคจะต้องมีความมุ่งงานสูง ริเริ่มงานใหม่ๆ สังคม ได้แก่ความนิยมแพร่หลาย มีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีเสน่ห์ดึงดูด ความร่วมมือ ชอบสังคม นักการทูต

2. ผลการศึกษาวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 เป็นวิธีการบูรณาการภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม 4 ด้าน คือ 1) การร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงาน 2) การร่วมวางแผนบริหาร 3) การร่วมพัฒนาสถานศึกษา 4) การร่วมกำกับติดตามและประเมินผล กับหลักฆราวาสธรรม 4 คือ 1) สัจจะ คือ ความจริง 2) ทมะ คือ การฝึกฝน 3) ขันติ คือ ความอดทน 4) จาคะ คือ ความเสียสละ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ซึ่งผลการวิจัยบางประการมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของสมถวิล ชูทรัพย์ (2550) ที่ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วยคุณลักษณะทางสังคม คุณลักษณะด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน คุณลักษณะด้านการบริหาร คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำ คุณลักษณะด้านความสามารถที่จะทำงานร่วมกับผู้อื่น คุณลักษณะด้านความสามารถในการวางแผนการทำงาน คุณลักษณะด้านความสามารถในการทำงานร่วมกับชุมชน คุณลักษณะด้านความสามารถในฐานะผู้นำด้านศาสนา วัฒนธรรมและจริยธรรม และมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของพระครูโอภาสนนทกิตติ์ (ศักดา โอภาโส) (2557) ที่ผลการวิจัยพบว่า การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมกับภาวะผู้นำ ด้านการครองตน ครองคน และครองงาน โดยภาพรวม พบว่าหลักการครองตน สอดคล้องกับหลักธรรม ได้แก่ หลักฆราวาสธรรม 4 และภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านการครองตนสอดคล้องกับหลักฆราวาสธรรม 4

3. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ประกอบด้วย 1) การพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมด้านการร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงาน คือ ผู้บริหารเปิดใจรับฟังความคิดเห็นอย่างจริงใจ ฝึกทักษะแก้ปัญหา กำหนดแผนงานด้วยความเสียสละ 2) การพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมด้านการร่วมวางแผนบริหาร คือ ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดีมีความซื่อสัตย์สุจริต จัดระบบการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) การพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมด้านการร่วมพัฒนาสถานศึกษา คือ ผู้บริหารเปิดใจรับฟัง

ความคิดเห็น ฝึกฝนทักษะคำถาม พัฒนาสถานศึกษาด้วยความเสียสละ 4) การพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม ด้านการร่วมกำกับติดตามและประเมินผล คือ ผู้บริหารติดตามประเมินผลการพัฒนาบุคลากร กำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน อดทนความยากลำบากในการรวบรวมข้อมูล เสียสละความสุขส่วนตัว ซึ่งมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของพระครูปลัดณัฐวัฒน์ อธิปญฺโญ (อนุหนายนน์) (2562) ที่ผลการวิจัยพบว่า หลักภาวะผู้นำของผู้บริหารของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร พฤติกรรมที่แสดงออกมาทางกาย วาจาในลักษณะต่างๆ ของผู้นำเพื่อให้ผู้ร่วมงาน หรือผู้ใต้บังคับบัญชาร่วมกันทำงาน ให้งานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาร่วมกับหลักฆราวาสธรรม 4 เป็นธรรมสำหรับผู้อยู่ร่วมกันความซื่อสัตย์ต่อกัน การฝึกตน ความอดทนอดกลั้น การเสียสละ การแบ่งปัน มีน้ำใจคุณสมบัติของผู้ที่สามารถสร้างเกียรติยศ สร้างปัญญา สร้างทรัพย์สมบัติและสร้างหมู่ญาติมิตรให้เกิดขึ้นได้สำเร็จด้วยกำลังความเพียรของตน ประกอบด้วยธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) สัจจะ ความจริงใจ 2) ทมะ ความควบคุมอารมณ์ 3) ขันติ ความอดทน 4) จาคะ ความเสียสละ และมีความสอดคล้องบางประการกับงานวิจัยของณฤดีณัฏฐา รัตนกระจ่างศิลป์ (2564) ที่ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารตนตามหลักฆราวาสธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 พระนครศรีอยุธยา ประกอบด้วยหลักการ ผู้บริหารสถานศึกษามีหลักการบริหารตนที่ทั้งเป็นศาสตร์และศิลป์ในการบริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ โดยนำหลักการบริหารตนบูรณาการกับหลักฆราวาสธรรม และกระบวนการบริหาร การบริหารตนของผู้บริหารสถานศึกษา และการบริหารตนของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ 1) สัจจะ ความซื่อสัตย์จริงใจต่อกัน 2) ทมะ การฝึกฝนตนเอง 3) ขันติ ความอดทนอดกลั้น 4) จาคะ ความเสียสละ

องค์ความรู้การวิจัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาวิจัยนี้คือแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 โดยองค์ความรู้การวิจัย DPFS ประกอบด้วย D= DEVELOPMENT การพัฒนา P= PARTICIPATIVE LEADERSHIP ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม F= FOUR GHARAVASA-DHAMMAS หลักฆราวาสธรรม 4 S= SCHOOL ADMINISTRATORS ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม โดยมีรายละเอียดดังนี้

D= DEVELOPMENT การพัฒนา คือ ข้อเสนอแนะ วิธีการในการ ส่งเสริม สนับสนุน ให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ช่วยเหลือกันในด้านงานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล งานบริหารทั่วไป และงานบริหารกิจการนักเรียน

P= PARTICIPATIVE LEADERSHIP ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เป็นพฤติกรรมของผู้นำที่แสดงออกเพื่อให้เกิดความร่วมมือกันภายในกลุ่มในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ช่วยเหลือกันในด้านงานบริหารวิชาการ งานบริหารงบประมาณ งานบริหารบุคคล งานบริหารทั่วไป และงานบริหารกิจการนักเรียน และระดมสรรพกำลังด้านความคิด ด้านความ ร่วมมือร่วมใจ ด้านกำลังงานเต็มตามศักยภาพ ในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนภายในกลุ่มให้สูงขึ้นและใกล้เคียงกัน 4 ประการ ได้แก่

1. การร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงาน การวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจะช่วยให้พวกเขาสามารถตรวจสอบและปรับปรุงกระบวนการการทำงานของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างเต็มที่

2. การร่วมวางแผนบริหาร การร่วมวางแผนบริหารโรงเรียนประถมศึกษาด้วยข้อดีเหล่านี้จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุดและสร้างผลลัพธ์ที่ดีในการพัฒนาการศึกษาของนักเรียนในระยะยาว

3. การร่วมพัฒนาสถานศึกษา การร่วมพัฒนาสถานศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการสร้างสถานศึกษาที่ดีและเติบโตอย่างยั่งยืน การวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติและการร่วมพัฒนาที่มีการร่วมมือและความรับผิดชอบจากผู้บริหารและสมาชิกทีมงานทุกคนจะช่วยให้สถานศึกษาพัฒนาไปในทิศทางที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียนและชุมชนที่ก้าวไปกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมและอุตสาหกรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

4. การร่วมกำกับติดตามและประเมินผล การร่วมกำกับติดตามและประเมินผลของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการตรวจสอบและปรับปรุงการดำเนินงานของโรงเรียน การใช้ข้อมูลและการตรวจสอบผลการดำเนินงานเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการตัดสินใจและการวางแผนเพื่อพัฒนาโรงเรียนให้เติบโตและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การร่วมกำกับติดตามและประเมินผลที่ดีจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถปรับปรุงและสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา

F= FOUR GHARAVASA-DHAMMAS หลักฆราวาสธรรม 4 เป็นหลักธรรมที่นำมาบูรณาการกับภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม เป็นหลักธรรมที่เป็นการปฏิบัติตนเป็นฆราวาสที่ดีและเป็นธรรมสำหรับผู้ครองเรือน 4 ประการ ได้แก่ 1) สัจจะ คือ ความจริง ความซื่อตรง ความซื่อสัตย์ ความจริงใจ การพูดจริง ทำจริง 2) ทมะ คือ การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดคัดนิสัยแก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา 3) ขันติ คือ ความอดทน การตั้งหน้าทำหน้าที่การงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย 4) จาคะ คือ ความเสียสละ การสละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้าง พร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมที่จะร่วมมือช่วยเหลือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว

S= SCHOOL ADMINISTRATORS ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม คือ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้รักษาการแทนในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษา สามารถนำหลักการนี้ไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำได้ สรุปดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การวิจัย DPFS

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลการศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ด้านที่ 1 การร่วมวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติงาน พบว่า ข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิธีการปฏิบัติงาน เหตุนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาผู้บริหารเกี่ยวกับการรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับวิธีการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น

1.2 ผลการศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ด้านที่ 2 การร่วมวางแผนบริหาร พบว่า ข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายและวิสัยทัศน์ของสถานศึกษา เหตุนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาผู้บริหารให้เปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานมากยิ่งขึ้น

1.3 ผลการศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ด้านที่ 3 การร่วมพัฒนา

สถานศึกษา พบว่า ข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการและปัญหาของสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญในการฟังความคิดเห็นและความเห็นของผู้เกี่ยวข้อง เหตุนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาผู้บริหารให้มีการเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมในการสำรวจและวิเคราะห์ความต้องการ

1.4 ผลการศึกษาสภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 ด้านที่ 4 การร่วมกำกับติดตามและประเมินผลพบว่า ข้อที่มีระดับน้อยที่สุด คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้เกิดความเข้าใจในสภาพความเป็นอยู่ของสถานศึกษาและการประเมินผลในตัวชี้วัดต่างๆ เหตุนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรพัฒนาผู้บริหารเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลของสถานศึกษาและการประเมินผลในตัวชี้วัดให้เกิดความชำนาญมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัยพบว่า สภาพภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2 มีด้านที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ การร่วมพัฒนาสถานศึกษา เหตุนั้น ควรมีการทำการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาการร่วมพัฒนาสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในกลุ่มสามัคคีธรรม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2

2.2 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาด้วยการนำหลักภาวะผู้นำด้านอื่นๆ โดยบูรณาการกับหลักฆราวาสธรรม 4 และหลักธรรมอื่น

2.3 ควรทำการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กฤษดา ผ่องพิทยา. (2547). **การวิเคราะห์องค์ประกอบและความสัมพันธ์ของคุณลักษณะของภาวะผู้นำที่พึงประสงค์พฤติกรรมภาวะผู้นำที่พึงประสงค์และปัจจัยชีวสังคมของผู้บริหารโรงเรียนขั้นพื้นฐาน.** ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

กัลยานี บัณฑิชาติ. (2557). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอเขาสมิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชาลิกา ฮีมีนกูล. (2562). **ภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครสวรรค์.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ณฤดีณัฏฐา รัตนกระจ่างศิลป์. (2564). **รูปแบบการบริหารตนตามหลักฆราวาสธรรม สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3.** ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ และอินถา ศิริวรรณ. (2560). การบริหารแบบมีส่วนร่วม. **วารสารมหาจุฬาวิชาการ.** 4(1). 176-186.

ประทีบ บินชัย. (2556). **รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำตามแนวภาวะผู้นำพิสัยสมบูรณ์ของผู้บริหารโรงเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร

พระครูปลัดณัฐวัฒน์ อธิปญฺโญ (อนุหนายนน์). (2562). **รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักฆราวาสธรรม 4 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร.** ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูโอภาสนนทกิตติ์ (ศักดา โอภาโส). (2557). **การวิเคราะห์ทักษะภาวะผู้นำของผู้บริหารตามหลักพุทธธรรมโรงเรียนวิถีพุทธระดับประถมศึกษา จังหวัดนนทบุรี.** ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สมถวิล ชูทรัพย์. (2550). **การพัฒนาเครื่องมือและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ.** ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. (2565). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ 2565.** พระนครศรีอยุธยา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2.

Keeves, Peter J. (1988). **Model and Model Building: Educational Research Methodology and Measurenment: An Intermational Handbook.** Oxford: Pergamon Press.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. **Educational and Psychological Measurement.** 30(3). 607–610.